

ŠOLA V NARAVI

CENTER ŠOLSКИH IN OBŠOLSКИH DEJAVNOSTI • Revija za spodbujanje in razvoj šole v naravi • Letnik II • Junij 2010

Foto: Majlata Orehnek

DOM PLANINKA

Foto: Marjeta Orehek

Izdajatelj
CENTER ŠOLSkih IN
OBŠOLSKIH DEJAVNOSTI

Frankopanska 9
1000 Ljubljana
Slovenija

E-naslov: info@csod.si
Spletna stran: www.csod.si
Telefon: 01 2348 600
Telefaks: 01 2348 630

Odgovorna oseba

Matjaž Zajelšnik

Uredništvo

Irena Kokalj
mag. Ida Kavčič
mag. Mojca Rudolf
Mirjana Jesenek Mori
Igor Rudman
mag. Karmen Arko

Recenzija

dr. Jelka Strgar

Naklada

600 izvodov

Lektoriranje

Darinka Verdonik, prof. slov.

Oblikovanje in tisk

Tiskarna Pleško d.o.o.

Cena: 0,5 EUR
ISSN 1855-5772

DOM PLANINKA – V OBJEMU POHORSKIH GOZDOV

Dom Planinka leži na Pohorju, edinem silikatnem gorovju v Sloveniji, ki je vulkanskega nastanka.

Foto: Martin Kreč

potoka, opravljajo meritve in analize. Ker je na Framskem potoku tudi eden izmed redkih slapov na Pohorju – slap Skalca, si ogledajo tudi to zanimivost.

Pohorje je v veliki meri prekrito z gozdovi, zato otroci precej časa preživijo v gozdu, pa najsi prepoznavajo drevesa, grme in drugo rastlinje, brskajo po gozdnih tleh in iščejo velikokrat še nevidene živali, merijo višino dreves, iščejo in nabirajo užitne in zdravilne rastline, spoznavajo strupene rastline ali pa gradijo bivake in zbirajo veje za taborni ogenj, na katerem si velikokrat kaj spečejo. V spomladanskem in jesenskem času spoznavajo življenje na bližnjih travnikih.

Učenci tudi z veseljem izdelujejo rakete, s katerimi se podajo na »potovanje« po vesolju, še z večjim zanimanjem pa si ob jasnih nočeh ogledajo nebesna telesa s teleskopom.

Urijo se v orientaciji, lokostrelstvu, plezanju in taborniških veščinah, zelo radi spoznavajo zanimivosti Pohorja tudi med vožnjo z gorskimi kolesi, ki jih imamo v domu, ali med pohodi na Belvi in Areh.

V bližini doma je večnamensko asfaltirano roketno igrišče, s katerega se v toplejših dneh slišijo veseli vriski otrok, ki igrajo nogomet, roket, košarko ali pa samo navijajo za svoje favorite.

Učenci iz oddaljenih krajev si pogosto ogledajo še štajersko prestolnico.

V zimskih mesecih izvajamo program alpskega smučanja. Smučarski tereni so tako raznoliki, da se lahko na njih učijo smučarske abecede tako otroci kot odrasli ali pa drvijo v dolino najboljše smučarji sveta. Travniki ob domu pa se spremenijo v idealne terene za učenje veščin smučarskega teka, za kar imamo tudi ustrezno opremo.

V dom poleg učencev prihajajo tudi druge skupine, ki jim ponujamo pomoč pri organizaciji bivanja, ogledov bližnjih in daljnih zanimivosti. Zanje po želji vodimo tudi različne učne ure geologije, lokostrelstva ali gorskega kolesarjenja.

Na Pohorju življenje nikoli ni bilo lahko. Morebiti se zato pohorske pravljice in legende, kot na primer stara steklarska pravljica pa tista o oglarjevem sinu ali o Jezerniku in Vodovniku, končajo srečno. In srečno se je že za veliko skupin končala tudi pravljica v domu Planinka.

Aleksandra Janc, prof.

Zeleno in pozimi belo Pohorje, ki sega do nadmorske višine 1543 m, si zasluži posebno spoštovanje. Vulkanski nastanek mogočne srednjegorske gmote, ki v vzdolžni smeri povezuje alpski svet na zahodu in mehke subpanonske pejsaže na vzhodu, sega namreč v davno geološko preteklost. Pohorje pripada sredogorju, kjer je še v veliki meri ohranjena neokrnjena narava. Pretežni del ga prekrivajo mogočni gozdovi, najdragocenejši med njimi so kot zadnji ostanki pohorskega pragozda ob prepadnih stenah in slapovih zavarovani v naravnem parku Šumik. Poleg gozda prekrivajo Pohorje še travniki, močvirja in redka jezera.

Na severovzhodnem delu Pohorja, v kraju Slivniško Pohorje, pa že od leta 1950 stoji dom Planinka. Lepši časi so se za sprva sindikalni dom tekstilnih podjetij PIK Maribor in Jutrjanjka Sevnica, nato počitniški dom Študentskih domov Ljubljana začeli februarja 2000, ko smo sprejeli prvo skupino otrok, ki so prišli v zimsko šolo v naravi v dom CSOD. Že takrat je zgradba klicala po temeljiti prenovi. Pred dvema letoma pa smo sprejeli prve goste v popolnoma novem domu, česar so otroci, učitelji in seveda zaposleni izjemno veseli, saj nam nudi veliko boljše pogoje za delo in bivanje, kot so bili v starem domu.

Dom leži na nadmorski višini 890 m. Obdan z gozdovi in travniki ponuja čudovit razgled na Dravsko dolino, Boč in Donačko goro. Je primerno izhodišče za mnoge športne in naravoslovne dejavnosti.

In kaj se da pri nas zanimivega početi?

Pohorje je edino silikatno gorovje v Sloveniji. Obrobje grade paleozojski metamorfni silikati, osrednji del pa magmatske kamenine, predvsem granodiorit (tonalit) in dacit. Otroci spoznavajo lastnosti teh kamnin, njihovo zgradbo ter se jih naučijo razlikovati od kamnin iz drugih delov Slovenije in sveta. Na geološki steni pred domom spoznajo njihov nastanek, po steni pa z veseljem tudi plezajo. Ker pa otroke bolj kot kamnine zanimajo živali davne preteklosti, prepoznavajo tudi fosilne ostanke in spoznavajo življenje dinosavrov, ki jih tudi izdelajo.

Pohorje je zaradi nepropustnih kamnin prava zakladnica bistrh voda; te si na vseh koncih pogorja strmo in deroče utirajo pot v dolino. Učenci raziskujejo življenje v strugi Hočkega in Framskega

**Pohorje v sebi skriva marsikaj;
Lep gozd, smučišče in še kaj.
A od vsega je najlepši kraj
Na jasi skrit, v sneg ovit
In topel dom številnim šolarjem.
Narava marsikaj ponuja jim;
Kolo, smuč, ping pong in dober lonec.
A kaj, ko vsega lepega je enkrat konec.**

(6. razred, OŠ Ivana Kavčiča Izlake)

ZAKAJ JE STIK Z NARAVO V OTROŠTVU POMEMBEN ZA RAZVOJ OTROKA IN PRIHODNOST NARAVE

Psiholog Herbert Spencer je pred 150 leti izdal knjigo Načela v psihologiji, v kateri je predstavil "teorijo o presežku energije". V njej pojasnjuje, da je glavni razlog otroške igre – znebiti se odvečne energije. Čeprav je bila njegova teorija ovržena, je vseeno usodno vplivala na oblikovanje zunanjih šolskih igrišč (Malone 2003). Zaradi nje le-ta izgledajo kot igrišča za telovadbo med odmori, kjer otroci porabijo odvečno energijo. Ni pa igral za druga področja otrokovega razvoja ali učenja. Igrišča so ponavadi opremljena s plezali in športnimi površinami in so, razen negovane trave, odrezana od narave in rastlinstva. Velika dvorišča sploh niso zelena, ampak siva (Moore & Wong 1997), mnoga podobna parkiriščem (Worth 2003).

Po mnenju oblikovalcev šolskih površin naj bi bila šolska dvorišča zasnovana za lažji nadzor učencev ter enostavno vzdrževanje in odmor pred otroki, ne pa za vzpodbujanje samih otrok in povezovanje z naravo. Prav zato so tako skopo opremljena (McKendrick, Bradford & Fielder 2000, Cheskey 2001, Malone 2003). Oblikovalci niso razumeli, da lahko kvalitetna igrišča na prostem otroku nudijo možnost učenja, predvsem na področju socialnih spretnosti in okoljske vzgoje (Evan 1997). Priznani razvojni psiholog Roger Hart je prepoznal problem v podcenjevanju pomena igre za otrokov razvoj. Ta zmotni koncept je vodil do igrišč, ki smo jih naredili za otroke in so dolgočasna in brez prave vrednosti (Shell 1994).

K takšnemu oblikovanju igrišč pa je pripomogla tudi sama človeška narava, saj smo bitja izkušeni. Ko smo bili odrasli otroci, so bila šolska dvorišča asfaltne površine z izdelanimi igrali, gugalnicami, tobogani, namenjenimi izključno odmorom med poukom. Zato je za večino odraslih ta model obšolskega igrišča primeren.

Otroški stik z naravo nekoč

Homo sapiens je 120.000+ let živel v tesnem stiku z naravo. Rezultat kultiviranja rastlin in udomačevanja živali so bila prva stalna naselja in porast prebivalstva. Ravno tu pa se začne odtujevanje človeka od narave (Manning 2004). Ampak vseeno so otroci še do nedavnega živeli v tesnem stiku z njo.

Skozi celotno zgodovino so otroci, ko so imeli čas za igro, pobegnili v najbližji skriti kotiček: v grmovje, gozd, ob potok, na travnik... (Pyle 2002). V drugi polovici 20. stoletja pa je bilo veliko tega otroškega okolja urbaniziranega (Chawla 1994). Ampak tudi takrat so otroci še imeli dostop do narave in sveta. Večino svojega časa so preživeli na pločnikih, igriščih, parkih, zelenicah, gozdičkih in drugih nezasedenih zemljiščih, ki so ušla urbanizaciji (Moore 2004, White & Stoecklin 1998). Otroci so se svobodno igrali in raziskovali naravo z malo ali brez nadzora.

Izguba otroške izkušnje

Življenje otrok je danes drugačno. Le redko imajo priložnost za prosto igro zunaj, kaj šele za redne stike z naravo. Njihove fizične meje so se skrčile (Francis 1991, Kytta 2004) zaradi različnih razlogov.

Prvi je "kultura strahu". Starši se bojijo za varnost svojih otrok. Študija iz leta 2004 je pokazala, da 82 % mam, zajetih v raziskavo, svojim otrokom zaradi varnosti in bojzani pred kriminalom ne dovolijo igranja na prostem (Clements 2004). Zaradi strahu pred neznanji otroci ne smejo več svobodno pohajkovati po svojih soseskah, razen v spremstvu odraslih (Pyle 2002, Herrington & Studtmann 1998, Moore & Wong 1997). Mnoge družine zaradi službe ne morejo nadzirati svojih otrok, zato je v porastu število otrok, ki ostajajo doma ali pa obiskujejo vodene popoldanske dejavnosti. Otroška življenja usmerjajo starši, ki zmotno menijo, da bodo otroci zaradi tega športa ali dejavnosti bolj uspešni ko bodo odrasli (Moore in Wong 1997, White & Stoecklin 1998).

Otroštva, ki se je odvijalo na prostem, ni več. Danes se otroški vsakdan dogaja v zaprtih prostorih (Hart 1999, Moore 2004). Spontani in neposredni stiki otrok z naravo so izginili (Rivkin 1990, Chawla 1994, Kellert 2002, Pyle 2002, Kuo 2003, Malone 2004). Francis (1991) je to spremembo v življenjskem stilu otrok in izgubo stika z naravo poimenoval "otročvo v zaporu". Otroštvo ni več sinonim za igro v naravi, kar Pyle (1993) poimenuje "izumrtje izkušnje". Vse to pa vodi v apatijo do okoljskih vprašanj. Kellert (2002) pravi, da se je družba tako odtujila od svojega izvora, da naša vrsta ne prepozna več naše odvisnosti od narave, ki je pogoj za rast in razvoj.

Prav tako se je dramatično skrajšal čas za igro. Med leti 1981 in 1997 se je v ZDA čas za igro pri otrocih (6–8 let) skrajšal za 25 %, s 15 ur tedensko na 11 ur in 10 minut tedensko. Hkrati pa so otroci skoraj 5 ur več časa preživeli v šoli (Hofferth & Sandberg 2000). Novejša študija je ugotovila, da se je v ZDA 70 % mam vsakodnevno igralo na prostem, ko so bile otroci, le 31 % njihovih otrok pa sme isto. Od tega se je 51 % mam zunaj igralo tri ure in več na dan (Clements 2004).

Pomen otroške interakcije z naravo

Vedno več literature poudarja močan vpliv naravnega okolja na dobro počutje odraslih (izboljšanje kognitivnih sposobnosti, manj bolezni, hitrejše okrevanje...). Raziskave prav tako nudijo prepričljive dokaze o koristnosti otroških izkušenj v naravi zaradi njihove dojemljivosti in ranljivosti (Wells & Evans 2003).

Ugotovitve raziskav:

- Otroci s simptomi hiperaktivnosti in pomanjkanja pozornosti se po stiku z naravo lažje skoncentrirajo (Taylor 2001).
- Otroci, ki so v stiku z naravo, dosegajo višje rezultate pri testih, koncentraciji in samodisciplini (Wells 2000, Taylor 2002).
- Otroci, ki se igrajo v naravnem okolju, imajo bolj razvito motoriko, koordinacijo, ravnotežje, gibčnost in so bolj zdravi (Grahn et al. 1997, Fjortoft 2001).
- Ko se otroci igrajo v naravnih okoljih, je njihova igra bolj raznolika, domišljajska in kreativna ter spodbuja jezikovne in sodelovalne spretnosti (Moore in Wong 1997, Taylor et al. 1998, Fjortoft 2000).
- Izpostavljenost naravnim razmeram vzpodbuja kognitivni razvoj otroka z izboljšanjem zavedanja, razmišljanja in opazovanja (Pyle 2002).
- Narava pri otrocih blaži učinke stresa (Wells 2003).
- Igra v naravi odpravlja ustrahovanje (Malone & Tranter 2003).
- Otroci v naravi razvijajo opazovanje, kreativnost, doživljajo občutek notranjega miru in se počutijo eno s svetom (Crain 2001).
- Zgodnje izkušnje z naravo pozitivno vplivajo na razvoj domišljije in občutka za čudenje (Cobb 1977, Louv 1991), ki je pomemben faktor motivacije za vseživljenjsko učenje (Wilson 1997).

- Otroci, ki se igrajo v naravi, so bolj pozitivno naravnani drug do drugega (Moore 1996).
- Pri otrocih, ki preživijo manj časa v naravi, je v porastu kratkovidnost (Nowak 2004).
- Naravno okolje vzpodbuja socialne interakcije med otroki (Moore 1986, Bixler, Floyd & Hammutt 2002).
- Naravno okolje je pomembno za razvoj otrokove neodvisnosti in samostojnosti (Bartlett 1996).

Posredovana izkušnja

Danes, ko otroci niso več povezani z naravo, dobijo izkušnje posredovane predvsem preko medijev (Chawla 1994). Virtualno nadomešča realno (Pyle 2002). Televizija, dokumentarni filmi, National Geographic in drugi programi povzročajo, da otroci mislijo, da je narava eksotična, navdihujoča in tako daleč, da je ne bodo mogli izkusiti (Chipeniuk 1995). Otroci zaradi tega zgublajo občutek, da narava obstaja na njihovih dvoriščih in soseskah, kar jih dodatno ločuje od izkušenj v naravi.

Z izgubo stika z naravo izgublja narava

Izguba stika z naravo negativno vpliva na razvoj otrok in na njihovo pridobivanje znanja, predstavlja pa tudi nevarnost za nadaljnjo izgubo naravnega okolja. Raziskave jasno dokazujejo, da ljubezen do narave ter pozitivna okoljska etika izhajata iz otrokovega stalnega stika in igre v naravnem okolju (Bunting 1985, Chawla 1988, Wilson 1993, Pyle 1993, Chipeniuk 1994, Sobol 1996, 2002 in 2004 in drugi).

Šolska dvorišča predstavljajo upanje

Šola, kjer otroci preživijo 40 – 50 ur na teden, predstavlja zadnjo prilžnost, da otroke znova povežemo z naravnim okoljem in ustvarimo generacije, ki bodo cenile in varovale naravo (Herrington & Studtmann 1998, Malone & Tranter 2003). Strokovnjaki menijo, da je zgodnje in srednje otroštvo idealni čas, da otroke povežemo z naravo, da do nje razvijejo pozitiven odnos. V tem času je potreben reden stik z bližnjim naravnim okoljem (Cohen & Horn 1993, Wilson 1993, Sobol 1990, 1996 in 2004, Kellert 2002, Phenice & Griffone 2003).

Prezgodnje abstrakcije povzročajo biofobijo

Glavni problem okoljske vzgoje je, da je zastavljena z vidika odraslih, in ne z vidika otrok. Otroška radovednost pri poučevanju zahteva raziskovalno učenje, ne pa zgolj prenašanja znanja na učence. Eden glavnih problemov pri okoljski vzgoji je prezgodnja abstrakcija. Če od otrok zahtevamo, da se spopadajo s problemi, ki so nad njihovimi kognitivnimi sposobnostmi in razvojem, kot so uničevanje deževnega gozda, kisli dež, ozonske luknje, lahko postanejo zaskrbljeni. Lahko pa izzovemo celo fobijo do teh problemov. V primeru okoljskih vprašanj se lahko pojavi biofobija – strah pred naravnim okoljem in ekološkimi problemi, razvije pa se lahko celo strah pred odprtim prostorom. Proučevanje izginjanja deževnega gozda in ogroženih živalskih vrst je primerno za srednjo šolo in razvojno nikakor ni primerno za osnovno šolo (Cohen & Horn - Winger 1993, Sobol 1996, Coffey 2001, Kellert 2002).

John Borrougs je dejal: "Znanje brez ljubezni se ne bo prišlo. Ampak če najprej vzbudimo ljubezen, ji bo znanje zagotovo sledilo." Napaka okoljske vzgoje je, da učenci pridobijo znanje in

odgovornost, preden uspejo razviti ljubeč odnos do Zemlje (Sobol 1996). Otrokom moramo pustiti, da vzljubijo Zemljo, preden jih prosimo, da jo varujejo. Pri tem se držimo dejstva, da je narava najboljša učiteljica. Več ko ima otrok osebnih izkušenj z naravo, bolj ekološko ozaveščen in aktiven bo postal (Bunting & Cousins 1985, Harvey 1989).

Ozelenjevanje šolskih dvorišč

Na srečo se je v zahodnem svetu pojavilo gibanje, ki si prizadeva, da bi osiromašene šolske površine spremenilo v naravno okolje, primerno tako za otroško raziskovanje in igro kot tudi za pouk. V Veliki Britaniji se je v 80-ih začel program Učenje v pokrajini, z nalogo preurediti vsa šolska dvorišča v državi (Worth 2003). Podobni programi se odvijajo v ZDA, Kanadi, Avstraliji, Novi Škotski in na Švedskem (Moore & COSCO 2000). Takšna naravna šolska dvorišča lahko imajo: mini gozd, ribnik, vodotok, živali, vrt... Vključili so jih v učni načrt in program okoljske vzgoje. Tako so postala šolska dvorišča "podaljški" učilnic, kjer poteka raziskovalno učenje preko odkrivanja in neposrednih izkušenj z naravo, ki se lahko odvija tako med poukom kot tudi izven pouka (Sobol 2004, Malone & Tranter 2004).

Prednosti naturaliziranih šolskih dvorišč

Raziskava o naravnih šolskih dvoriščih dokazuje koristne spremembe tako v oblikovanju šolskih dvorišč in poučevanju okoljske vzgoje kot tudi razvojne koristi, saj otroku ponudijo igro in učenje v naravnem okolju. Namesto da bi memorirali gola dejstva, otroci sami pridobivajo znanje o svetu (Piaget 1962). Harvardski psiholog Howard Gardner pravi, da je sholastično znanje "strogo povezano s šolskim okoljem", medtem ko šola v naravi daje "povezovalno znanje", kjer je učenje vključeno v življenje, ne pa ločeno od njega (Gardner 1991). Sobol (2004) je v svoji raziskavi ugotovil pozitiven vpliv naravnih šolskih dvorišč na otrokov razvoj okojevarstvenih vrednot. Študija, izvedena na desetih šolah v ZDA, vključenih v nacionalni program okoljske vzgoje (2000), je pokazala izboljšanje učnih rezultatov na področju branja, matematike, družbenih znanosti in pri pisanju. 40 šol v Kaliforniji, ki so v poučevanje vključile naravno okolje z izkustvenim in projektnim učenjem, je opazilo izboljšanje rezultatov pri preverjanju znanja, pripravljenost učencev vztrajati pri nalogi, prilagodljivost različnim učnim stilom in reševanju problemov (Leiberman & Hoody 1998). Študije kažejo tudi upad asocialnega obnašanja, kot so nasilje, ustrahovanje in vandalizem, kot tudi upad odsotnosti od pouka (Coffey 2001, Moore & COSCO 2000).

Zaključek

Z neformalno igro in formalnim učenjem, ki ju ponujajo naravna šolska dvorišča, bodo ogromno pridobili tako otroci kot družba kot celota. Na takšnih šolskih dvoriščih se bodo otroci učili na svoj način, z raziskovanjem in odkrivanjem naravnega okolja, kar je njihova pravica. Če so naravna dvorišča vključena v učni načrt, bogatijo otroško akademsko in okoljsko izobrazbo. Kar pa je najpomembnejše, naravna dvorišča predstavljajo upanje, da bodo prihodnje generacije razvile okoljske vrednote in bodo dobri oskrbniki Zemlje in njene biotske pestrosti.

**Avtor: Randy White
Prevedla in priredila: Janja Gril, prof.**

Vir in refewrence: <http://www.whitehutchinson.com/children/articles/nature.shtml>

KURJENJE OGNJA

Ko ljudje rečemo kampiranje, je prva misel, ki se je spomnimo, skupina prijateljev ali družina, zbrana okoli ognja, pri-povedujejo si zgodbe in pečejo slastne hrenovke na ognju. Ognjišče ni samo središče za pripravo hrane, ampak tudi prostor, kjer se počutimo varno, toplo.

Foto: Martin Kreč

Pagodni in zvezdni ogenj

Za večino ljudi pa priprava varnega kurišča ni ravno lahek zalogaj, saj se velikokrat zgodi, da namesto prijetnega ognja nastane le dim in kup osmojenega lesa. S pravilnim vrstnim redom priprave kurišča pa si delo lahko zelo olajšamo.

Začeti moramo z izbiro varnega mesta kurišča. Izbrati moramo odprt prostor, vsaj 3 metre od dreves in grmovja. Tla je potrebno počistiti in odstraniti listje, iglice in travo. Nato moramo nabrati tri vrste materiala: netivo, kurivo in gorivo.

Netivo je hitro gorljiv material, ki bo zagorel s pomočjo vžigalice, vžigalnika ali iskrice kremenca. V gozdu lahko za netivo uporabimo semena regratove lučke, plodove srobotca, staro ptičje gnezdo, zelo suhe koščke lesa in lubja ter koščke smole. Lahko pa si pomagamo tudi s koščkom vate.

Na pripravljeno netivo položimo kurivo, ki bo vžgalo gorivo. Kurivo so drobne suhe vejice velikosti in debeline svinčnika. Gorivo pa so večji kosi lesa, ki poskrbijo za ogenj, ki ga potrebujemo za gretje ali pripravo hrane.

Preden začnemo s kurjenjem, je potrebo nabrati dovolj netiva, kuriva in goriva. Ena največjih napak začetnikov je, da si pripravijo premalo materiala. Za nastanek ognja morajo biti izpolnjeni trije pogoji: energija vžiga, gorivo in kisik. Če odstranimo enega od pogojev gorenja, ogenj ugasne. Tako znamo ogenj zakuriti in pogasiti. Zaradi potrebe po kisiku ne smemo netiva, kuriva in goriva kar nametati na kup, ampak pazljivo zložiti, da omogočimo kisiku, da prosto kroži. Poznamo različne

načine, kako to naredimo, in s tem različne vrste ognjev: piramidni, pagodni, zvezdni, stražni, polinezijski in drugi. Izbiro načina postavitve ognja prilagodimo namenu. Za ogenj, na katerem bomo kuhali, je primeren hrastov les, ki nam zagotovi dovolj žerjavice. Če potrebujemo ogenj, ki bo gorel hitro in močno, pa potrebujemo borov les.

Nikoli ne postavimo večjega ognja, kot ga potrebujemo. Manjši kot je ogenj, varnejši je. Ko ogenj enkrat gori, ga nikoli ne pustimo samega, in ko ga ne potrebujemo več, ga pogasimo z vodo ali zasujemo s prstjo.

V sklopu preživetja v naravi kurjenjem ognja tudi v domu Jurček. Ker le-ta stoji nedaleč od gozda, se do kurišča odpravimo kar peš. 25 minut hoje skozi gozd izkoristimo za nabiranje kuriva in spoznavanje narave. Ko prispemo do mesta kurjenja, skupaj postavimo ogenj in

Foto: Robert Radosavljevič

Foto: arhiv doma Gorenje

Foto: Robert Radosavljevič

Foto: Martin Kreč

Polinezijski ogenj

Foto: Martin Kreč

Foto: arhiv doma Fara

učence razdelimo v tri skupine. Vsaka skupina dobi 3 vžigalice, s katerimi poizkusi zanetiti ogenj. Prvi poizkusi se skoraj vedno končajo neuspešno, ker vžigalico enostavno kar položijo pod kup nametanih vej. Lotijo se prižiganja najdebelejšega kosa lesa, včasih pa se vžigalica zlomi, saj niso vajeni rokovanja z njimi.

Po teh težavnih začetkih otroke naučimo pravilnega vrstnega reda priprave in zanetenja ognja. Medtem ko naš ogenj gori, se z njimi pogovorimo o uporabi, prednostih in nevarnostih ognja.

Čas izkoristimo tudi za igre v naravi. Ko pa nas igra utruji, si na žerjavici pripravimo malico. Na pripravljenih palicah spečemo koščke kruha in jabolko. Po malici skupaj na varen način pogasimo ogenj in se odpravimo proti domu z novo izkušnjo in okusom po pečenih dobrotah.

Avtor: Tilen Bižal, prof.

OPAZOVANJE KRESNIČK

Prihaja poletje in z njim topli večeri, v katerih nas pogosto razveseljujejo prav posebne živali – kresničke.

Kresničko je mogoče prepoznati po svetlobi, ki jo oddaja, da bi pritegnila morebitnega partnerja. Zanimivo je, da njena svetloba znatno prekaša svetlobo žarnic z žarilno nitko in fluorescentnih žarnic, ki jih je naredil človek.

Žarnica z žarilno nitko oddaja le 10 odstotkov svoje energije v obliki svetlobe; vse ostalo se v bistvu izgubi kot toplota. Fluorescentna žarnica je veliko učinkovitejša, saj kar 90 odstotkov svoje energije oddaja v obliki svetlobe. Toda nobena od njiju se ne more kosati s kresničko. Svetloba te žuželke oddaja zelo malo ultravijoličnih oziroma infrardečih žarkov, zato je njena energetska učinkovitost skoraj 100-odstotna!

Kresničkina skrivnost je v kemični reakciji, pri kateri se spojijo snov luciferin, encim luciferaza in kisik. Ta proces se s pomočjo luciferaze in kisika kot goriva sproži v posebnih celicah, ki se imenujejo fotociti. Rezultat je hladna svetloba – tako se imenuje, ker ne oddaja skoraj nič toplote.

Nasveti za spodbujanje otrok k opazovanju kresničk:

- Proces zbiranja podatkov naj bo zabaven: »Kresničke, kresničke v noči, kdo bo prvi zagledal kresnico nočoj?« Tisti, ki prvi zagleda kresničko, dobi posebno nalepko ali nagrado.
- Ustanovimo »Klub prijateljev kresničk«, v katerega povabimo tudi druge otroke iz sosesčine, in zanje pripravimo tedenska srečanja, lahko tudi z malico (prigrizki). Vsak otrok si izdela svojo majico (npr. »Sij v temi«), ki jo nosi na srečanjih kluba.
- Vsak otrok si izdela poseben koledar, v katerega bo lepil zabavne nalepke – tako zberemo podatke o številu opaženih kresničk v posameznem dnevu, ugotovimo, kdaj v posameznem letu smo opazili prve in kdaj zadnje kresničke ... Nato lahko primerjamo letne statistike med seboj, poiščemo razlike in vzroke zanje.
- Vsak otrok si izdela posebno mapo oz. zvezek »kresnica« za zapiske o opazovanjih kresničk.

Kako se lotiti opazovanja kresničk na terenu?

Potrebni pripomočki:

- za zapisovanje podatkov: list s trdo podlago ali zvezek ter svinčnik in radirka;
- za opazovanje: žepna svetilka (svetilko prekrijemo s kosom modrega papirja, modre tapete ali modrega celofana).

Nasveti za zbiranje podatkov o kresnicah:

- prinesemo odejo, jo položimo na travo, in tako postavimo »domačo bazo« za vso našo opremo;
- vsak otrok si najde svoje opazovalno mesto, na katerem 10 sekund opazuje, in prešteje kresničke, ki jih vidi;
- vsi se nato vrnejo na odejo in v svoje zvezke zapišejo podatke o številu opaženih kresničk ter izračunajo povprečno število;
- vsak otrok si nato izbere eno kresničko in jo pozorno opazuje nekaj minut; natančno določi barvo in število utripov kresničke v eni minuti;
- zopet se vrnejo na odejo in zapišejo opažanja;
- nato otroci pri opazovanju uporabijo še svetilke, ponovno kresničke opazujejo 5–10 minut in zopet si svoja opažanja v tej noči zapišejo;
- igrajo igro »kresnička skrivalnica«;
- v literaturi poiščejo podatke o kresničkih in jih primerjajo s svojimi ugotovitvami.

Kaj storiti, da bo zbiranje podatkov zabavnejše?

- »Kresnička skrivalnica« igramo bodisi v temi bodisi v mraku. Potrebujemo najmanj tri igralce in svetilko. Eden izmed igralcev je »kresnička« in zapusti skupino s svetilko v roki ter tiho šteje do 50; vsakič, ko prešteje do 50, s svetilko utripne. Ostali igralci preštejejo do 100, nato se lotijo iskanja »kresničke«; tisti, ki jo najde, je v novi igri »kresnička«.
- Otroci si lahko prinesejo zvezdne karte in opazujejo nočno nebo, pogledajo, katere planete in ozvezdja lahko prepoznajo.
 - Tiho sedimo 5 minut in prisluhnemo zvokom noči; katere zvoke prepoznamo?
 - Opazujemo lune mene.
 - Vključeno svetilko položimo na tla in opazujemo, kako svetloba privlači žuželke.
 - Po proučevanju priredimo »piknik v mesečini«, za katerega pripravimo preproste prigrizke in pijačo.

FRAMSKI SLAP – SLAP SKALCA

V bližini doma Planinka se nahaja Framski slap ali slap Skalca na nadmorski višini 870 m, blizu izvira Framskega potoka. Potok izvira v dveh krakih nad slapom: prvi del izvira pod Kagerjevim domom, drugi del pa pod hotelom Zarja.

Foto: arhiv doma Planinka

Framski potok le 170 m pod svojim izviro pri Kagerjevem domu pada v 16 metrov visokem slapu. Slap Skalca sodi med slapove pahljačastega tipa. Vije se preko skal, in čeprav pretok vode ni velik, igra vode ustvarja lepe prehode, njen prš pa ob primernem času in pravšnji svetlobi ustvarja mavrico. Slap je vreden ogleda. V zimskem času slap skoraj v celoti zamrzne, zamrzne skoraj sleherna pršeča kapljica, kar daje opazovalcu občutek mogočnosti slapa. Do njegovega vznožja vodi vzorno urejena potka, tako da je pogled na vodno pahljačo omogočen vsakomur, ki se je voljan podati na kratek sprehod.

Framski potok teče v naravnem okolju vse do nižine, do naselja Fram. Včasih so ga izkoriščali v gospodarske namene: močno je bilo razvito žagarstvo, mlinarstvo in oljarstvo.

Foto: Davor Zdujčić

Aleksandra Janc, prof.

Poskusi s kresničkami:

1. Poskus z umetnimi kresničkami – svetlobnimi palicami

- Ko prelomimo svetlobno palico, se kemikalije znotraj palice združijo v žarečo svetlobo v obliki t. i. hladne svetlobe – enako počnejo kresnice.
- Ali temperatura vpliva na stopnjo svetlosti? V en vrč damo kocke ledu, v drugega pa zelo toplo (ne prevroč!) vodo; aktiviramo svetlobni palici in potopimo eno v vrč s hladno, drugo pa v vrč s toplo vodo; počakamo 2–4 minute.
- Kaj se zgodi? Svetlobna palica v topli vodi postane svetlejša, v hladni vodi pa potemni; pri kemijski reakciji v vroči palici se v kratkem času sprosti več svetlobne energije kot v hladni.

2. Pogovor s kresnicami

- poiščemo samičke kresničk na tleh in v nizkem grmovju;
- natančno jih opazujemo nekaj minut in skušamo ugotoviti, kolikokrat je samička utripnila, ali so utripi dolgi ali kratki; nato skušamo določiti še število utripov v minuti (frekvenco);
- sedemo v travo s svetilko, obrnjeno proti travi; nato obrnemo svetilko proč od trave in poskušamo z njo posnemati samičino obnašanje – samičino kodo;
- če bomo imeli srečo, se bo kakšen »neumen« samček začel odzivati, se nam približal in se začel pogovarjati z nami.

Obilo užitkov pri opazovanju kresničk v toplih poletnih večerih.

Aleksandra Janc, prof.

VENTURE TRUST

Venture Trust je ena od organizacij na Škotskem, katere glavni del dejavnosti so aktivnosti v naravi. Posebnost Venture Trusta je usmerjenost v populacijo z manj priložnostim. Organizacija je bila ustanovljena leta 1982, financirajo jo vlada, Evropski socialni sklad in donatorji.

Sedež organizacije je v Edinburgu, operativni sedež v Cumbernauld, njihov center za skupine pa je lovska kočica iz 18. stoletja v Škotskem višavju.

Večinoma organizirajo taborne za mlade med 16 in 25 leti ter odrasle med 25 in 55 leti s programom osebnostnega razvoja. V program so vključeni udeleženci s posebnimi potrebami in rizične skupine mladih, kot so mladi z vedenjskimi težavami in zaporniki. Cilj je osebnostni razvoj in razvoj spretnosti, ki so potrebne za načrtovanje, bivanje in komuniciranje v skupini. Te

spretnosti in pridobljena samozavest pa so ključne za nadaljnje izobraževanje in zaposlitev.

Celoten program se dogaja v divjini, kjer so za udeležence precej težke preizkušnje. Udeleženci spremenijo vedenje in se oborožijo s spretnostmi, ki so potrebne za življenje.

Andy Ashworth je eden od zelo aktivnih članov Venture Trusta in bo svojo organizacijo predstavil tudi na konferenci, ki jo bo v septembru organiziral CŠOD v sodelovanju z EOE.

Za kratek čas

DARJA SEVER

V Domu Medved smo zelo veseli, da jo imamo. Že 10 let uspešno vodi naš dom in drži skupaj cel kolektiv (v dobrem in v slabem). Njen zaščitni znak je smeh. Če si še tako slabe volje, te razveseli in nasmeji.

Mongolija

Ojstrica

Pomlad

Drugače pa je športnica po srcu in po duši. V mladosti jo je privlačila športna gimnastika, kasneje jo je sošolec in naš sedanjí sodelavec navdušil za plezanje. V stenah in nasploh v gorah zelo uživa. Tam nastane tudi nešteto čudovitih fotografij. Obiskala je tudi že marsikatero jamo in si svet okoli sebe ogledala celo iz ptičje perspektive, s t.i. »potovalnim letalom« s Kamniškega vrha.

Njena največja ljubezen pa je zima in seveda z njo povezani zimski športi. Kadarkoli ji le uspe, se s tekaškimi smučmi odpravi v neznano, še raje pa ima turno smučanje (na zadnjo smuko letos se je odpravila še v maju). Ker je cela njena družina povezana s športom, predvsem pa otroka, je posledično aktivna v Smučarskem skakalnem klubu Logatec in Tekaško smučarskem klubu Valkarton Logatec. Mogoče je malce nenavadno, a Darja je postala celo sodnica za smučarske skoke, tek in kombinacijo.

Da si odpočije od vsakdanjega dela z ljudmi, rada obišče neznane kraje, še predvsem tiste, kjer ni gneče in neprestanega hitenja.

Misli pa tudi že na čas, ko bodo vsakdanje službene obveznosti mimo. Njena velika želja je nakup manjše kmetije, kjer bi v stiku z naravo preživela pozno obdobje svojega življenja. Seveda ji od srca privoščimo, da se ji ta skromna želja uresniči.

Mojca Rudolf, prof.

NORDIJSKO ROLKANJE za vsakogar – zakaj pa ne?

Nordijsko hojo poznamo že vsi. Nordijsko rolkanje na terenskih rolkah pa je bolj sveža stvar. Kot navdušen tekač na smučeh sem si tudi v poletnih mesecih želel aktivnosti, kjer pri vadbi deluje celotno telo. Najprej sem spoznal nordijsko hojo, ampak iskal sem nekaj več. V želji po odkrivanju in raziskovanju novega sem imel priložnost spoznati zanimiv, predvsem pa varen in učinkovit športni pripomoček, ki me je že po nekaj metrih vožnje prepričal, da bom sedaj v stiku s tekom na smučeh lahko celo leto. Spoznal sem terensko rolko SKIKE.

Kako bi opisali nordijsko rolkanje na terenskih rolkah SKIKE?

- JE BOLJ UČINKOVITO OD NORDIJSKE HOJE.
- LAHKO SE IZVAJA NA RAZLIČNIH PODLAGAH (asfalt, makadam, tartan).
- JE VARNEJŠE OD ROLANJA – po zaslugi patentiranega sistema zavor in nastavitve terenskih rolk SKIKE.

- ISTE ROLKE SO PRIMERNE ZA RAZLIČNE VELIKOSTI NOGE (univerzalen model za številko noge od številke 26 do 38 in od številke 38 do 46).
- ZA VOŽNJO NE POTREBUJEMO POSEBNE OBUTVE.

To so glavne odlike terenskih rolk, katere nam pa nič ne koristijo, dokler jih ne obujemo in zapeljemo. Že po nekaj metrih vožnje opazimo, da so veliko bolj zanesljive od rolerjev, lahko se vozimo po različnih podlagah (asfalt, makadam, tartan, gozdne poti...) in skupaj s palicami omogočajo učinkovito vadbo.

Patentirana zavora omogoča enostavno in hitro zaviranje tako na ravnih kot na strmih terenih. Napihljiva kolesa lepo blažijo tresenje in tudi v mokrih pogojih nudijo dober stik s podlago.

Pri izvajanju programov nordijskih športov v Domu Planica se učenci pozimi seznanijo s tekom na smučeh v klasični tehniki, v poletnih mesecih pa spoznajo nordijsko hojo in nordijsko rolkanje. Odzivi so zelo pozitivni. Po besedah navdušenih učencev jih motivira predvsem nordijsko rolkanje, ker je bolj dinamično in lahko dosega večje hitrosti, ker so na kolesčkah.

Program, ki ga učenci obdelajo, zajema predstavitev terenskih rolk SKIKE, spoznajo se z njihovo namestitvijo in osnovnimi elementi nordijskega rolkanja.

Odvisno od razpoložljivega časa in izbire programa šolam ponudimo različne oblike. Lahko se odločijo samo za predstavitev ali pa izpeljemo celoten večdnevni tečaj.

Matej Pagon,
prof. športne vzgoje

Zahvala

Vsem šolam, učiteljem in učencem se zahvaljujemo za vso zavzetost pri izpeljavi šole v naravi v Centru šolskih in obšolskih dejavnosti.

Zavedamo se, da brez vašega sodelovanja programi ne bi bili tako kakovostno izpeljani.

Vsem želimo zanimive, ustvarjalne in prijetne počitniške dni.

Direktor CŠOD Matjaž Zajelšnik s sodelavci